

»Jokaisen pitäisi lukea kaikki kirjat jotka kantavat Ferranten nimeä.»

— THE BOSTON GLOBE

Elena Fer ran te

**NAPOLI-
SARJA**

KOLMAS OSA

NE JOTKA LÄHTEVÄT
JA NE JOTKA JÄÄVÄT

WSOY

Elena
Ferrante

Ne jotka lähtevät ja ne jotka jäävät

Aikuisvuodet

SUOMENTANUT HELINÄ KANGAS

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

HELSINKI

ELENA FERRANTEN NAPOLI-SARJASSA
TÄHÄN ASTI ILMESTYNEET

Loistava ystäväni (2016)

Uuden nimen tarina (2017)

Ne jotka lähtevät ja ne jotka jäävät (2018)

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo alla traduzione assegnato dal
Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Tämä kirja on suomennettu Italian ulkoasiain ja kansainvälisen
yhteistyön ministeriön käännöstuen avulla.

*Tässä kirjassa esiintyvät tapahtumat, henkilöt, nimet ja vuoropuhelut ovat täysin
kirjailijan mielikuvituksen ja vapaan taiteellisen ilmaisun tulosta. Mikä tahansa
yhtäläisyys, viittaus tai samankaltaisuus todellisiin tapahtumiin, henkilöihin,
nimiin tai paikkoihin on puhdasta sattumaa. Silloinkin kun kirjailija mainitsee
instituutioita, sanoma- ja aikakauslehtiä ja kirjoja, niitä on käsitelty henkilö-
hahmojen luovan kehittelyn tarpeiden pohjalta.*

Italiankielinen alkuteos
Storia di chi fugge e di chi resta

COPYRIGHT © 2013 BY EDIZIONI E/O
SUOMENKIELINEN LAITOS © HELINÄ KANGAS JA WSOY 2018
ISBN 978-951-0-42239-7
PAINETTU EU:SSA

HENKILÖLUETTELO JA KIRJASARJAN AIEMPIEN OSIEN TAPAHTUMIA:

Cerullon perhe (suutarin perhe):

Ferdinando Cerullo, suutari, Lilan isä. Ei antanut tyttärensä jatkaa koulunkäyntiä kansakoulun jälkeen.

Nunzia Cerullo, Lilan äiti. Läheinen suhde tyttäreensä, mutta ei pystynyt puolustamaan tätä isäänsä vastaan.

Raffaella Cerullo, jota sanotaan Linaksi tai Lilaksi. Syntynyt elokuussa 1944, katoaa Napolista kuusikymmentäkuusivuotiaana jäljettömiin. Kirjoitti kymmenvuotiaana lahjakkaana oppilaana tarinan *Sininen haltiatar*. Lopetti koulunkäynnin kansakoulututkinnon jälkeen ja opetteli suutarin ammatin. Meni nuorena naimisiin Stefano Carraccin kanssa ja piti menestyksekkäästi ensin ruokakauppaa uudella asuinalueella, sitten kenkäkauppaa piazza dei Martirilla. Rakastui Ischian-lomallaan Nino Sarratoreen ja jätti Stefanon. Suhteen kariuduttua ja Gennaro-pojan synnytyä päätti olla enää palaamatta miehensä luo, etenkin kun sai selville, että Ada Cappuccio odotti tälle lasta. Muutti Enzo Scannon kanssa San Giovanni a Teduccioon ja meni töihin Bruno Socca-von makkaratehtaaseen.

Rino Cerullo, Lilan isovelji, suutari. Perusti Fernando-isänsä kanssa Stefano Carraccin taloudellisella tuella ja Lilan kenkämallien pohjalta Cerullo-kenkätehtaan. Nai Stefanon sisaren Pinuccia Carraccin ja sai hänen kanssaan pojan, Ferdinandon, jota kutsutaan

Dinoksi. Myös Lilan esikoinen on nimeltään Rino (Gennaron lempinimi).

Muita lapsia

Grecon perhe (vahtimestarin perhe):

Elena Greco, jota sanotaan Lenucciaksi tai Lenùksi, koko pitkän tarinan kertojääni. Syntynyt elokuussa 1944. Alkoi kirjoittaa tapahtumia muistiin saatuaan tietää, että lapsuudenystävä Lina Cerullo, jota hän kutsuu Lilaksi, oli kadonnut. Kansakoulun jälkeen jatkoi menestyskekkäästi opintiellä; neuvokkuutensa ja opettajansa Galianin tuen turvin selviytyi lukiossa kunnialla Pyhää Henkeä koskevasta kiistastaan uskonnonopettajansa kanssa. Ollut lapsesta lähtien salaisesti rakastunut Nino Sarratoreen. Tämän kehotuksesta kirjoitti kiistasta Lilan avustuksella artikkelin, joka jäi kuitenkin julkaisematta Ninon ystävien lehdessä. Elenan loistava opintomenestys huipentui yliopistotutkintoon Pisan Scuola Normalessa, jossa alkoi seurustella Pietro Airotan kanssa, sekä romaaniin, jossa hän kirjoitti lapsuudestaan kotikorttelissa ja nuoruudenkokemuksistaan Ischiällä.

Peppe, Gianni ja Elisa, Elenan nuoremmat sisarukset.

Isä, vahtimestari kaupungintalolla.

Äiti, kotiäiti, jonka ontumisesta jäänyt kammo kiusaa Elenaa vielä aikuisenakin.

Carraccin perhe (don Achillen perhe):

Don Achille Carracci, hirviömäinen hahmo, mustanpörssin kauppias, koronkiskuri, joka murhattiin.

Maria Carracci, don Achillen leski, Stefanon, Pinuccian ja Alfonson äiti. Työskentelee perheen ruokakaupassa.

Stefano Carracci, don Achille -vainajan poika, Lilan aviomies. Hoitaa isänsä keräämää omaisuutta ja menestyy pitämällä kahta tuottoisaa ruokakauppaa sekä kenkäkauppaa, jonka avasi piazza dei Martirille

yhdessä Solaran veljesten kanssa. Tyytymättömänä myrskyisään avioliittoonsa aloitti suhteen Ada Cappuccion kanssa, jonka kanssa on asunut siitä lähtien, kun Ada tuli raskaaksi ja Lila muutti San Giovanni a Teduccioon.

Pinuccia Carracci, don Achillen tytär. Työskenteli perheen ruoka-
kaupassa ja myöhemmin kenkäkaupassa. Naimisissa Lilan Rino-
veljen kanssa. Pariskunnalla on poika nimeltä Ferdinando, jota kut-
sutaan Dinoksi.

Alfonso Carracci, don Achillen poika. Elenan entinen luokkatoveri.
Seurustelee Marisa Sarratoren kanssa ja pitää piazza dei Martirin
kenkäkauppaa.

Peluson perhe (puusepän perhe):

Alfredo Peluso, puuseppä. Kommunisti. Tuomittiin don Achillen mur-
hasta ja kuoli vankilassa.

Giuseppina Peluso, Alfredon vaimo. Entinen tupakkatehtaan työntekijä,
omistautui lapsilleen ja vangitulle miehelleen ja teki tämän kuoltua
itsemurhan.

Pasquale Peluso, Alfredon ja Giuseppinan vanhin poika, muurari,
aktiivikommunisti. Huomasi ensimmäisenä Lilan kauneuden ja
tunnusti hänelle rakkautensa. Inhoaa Solaran veljeksiä. Seurusteli
nuorempana Ada Cappuccion kanssa.

Carmela Peluso, jota sanotaan myös Carmeniksi, Pasqualen sisar. Oli
aluksi myyjä lyhyttavaraliikkeessä, kunnes Lila palkkasi hänet
Stefanon uuteen ruokakauppaan. Seurusteli pitkään Enzo Scannon
kanssa, joka kuitenkin jätti hänet armeijan jälkeen selityksiä anta-
matta. Menee myöhemmin kihloihin päätien bensapumpun pitä-
jän kanssa.

Muita lapsia

Cappuccion perhe (hullun lesken perhe):

Melina, Nunzia Cerullon sukulainen, leski. Siivoaa rappuja vanhan korttelin kerrostaloissa. Ninon isän Donato Sarratoren lyhytaikainen rakastajatar. Suhteen vuoksi Sarratoret lähtivät korttelista, minkä jälkeen Melina oli menettää järkensä.

Melinan aviomies, purki työkseen laatikoita vihannestorilla ja kuoli epäselvissä olosuhteissa.

Ada Cappuccio, Melinan tytär. Auttoi lapsena äitiään rappujen siivoamisessa. Lilan ansiosta hänet palkattiin myyjäksi Carraccin ruoka-kauppaan vanhassa korttelissa. Seurusteltuaan pitkään Pasquale Peluson kanssa hänestä tuli Stefano Carraccin rakastajatar ja he muuttivat yhteen, kun hän alkoi odottaa lasta, joka sai nimekseen Maria.

Antonio Cappuccio, Adan veli, automekaanikko. Seurusteli Elenan kanssa ja oli mustasukkainen Nino Sarratorelle. Oli hyvin huolissaan armeijaan joutumisesta, mutta kun Elena pyysi hänelle Solaroiden veljeksiltä apua asepalveluksesta vapautumiseksi, koki sen niin nöyryyttäväksi, että jätti Elenan. Sai palvelusaikana vakavan hermoromahduksen, minkä vuoksi hänet kotiutettiin ennenaikaisesti. Palattuaan kortteliin sortui köyhyyden ajamana töihin Michele Solaralle, joka myöhemmin lähetti hänet pitkäksi ajaksi salamyhkäisiin tehtäviin Saksaan.

Muita lapsia

Sarratoren perhe (runoilija-rautatieläisen perhe):

Donato Sarratore, konduktööri, runoilija, journalisti. Naistenmies, Melina Cappuccion entinen rakastaja. Kun Elena lomallaan Ischiällä asui samassa talossa Sarratoren perheen kanssa, hän joutui kiireesti lähtemään saarelta Donaton lähentelyjen takia. Mutta seuraavana kesänä Elena, joka kärsi suunnattomasti Ninon ja Lilan suhteesta, antautui Donatolle merenrannalla. Vapautuakseen

alentavan kokemuksen muistosta Elena kertoi siitä kirjassaan, joka hyväksyttiin julkaistavaksi vähän myöhemmin.

Lidia Sarratore, Donaton vaimo.

Nino Sarratore, vanhin Donaton ja Lidian viidestä lapsesta. Inhoaa isäänsä. Lahjakas opiskelija, jolla oli pitkä salainen suhde Lilan kanssa. Kun Lila tuli raskaaksi, he asuivat lyhyen aikaa yhdessä.

Marisa Sarratore, Ninon sisar. Opiskeli toimistosihteeriksi keskin-kertaisella menestyksellä. Seurustelee Alfonso Carraccin kanssa.

Pino, Clelia ja Ciro Sarratore, Donaton ja Lidian nuoremmat lapset.

Scannon perhe (torikauppiaan perhe):

Nicola Scanno, vihanneskauppias, kuoli keuhkokuumeeseen.

Assunta Scanno, Nicolan vaimo, kuoli syöpään.

Enzo Scanno, Nicolan ja Assuntan poika, aiemmin vihanneskauppias, kuten isänsä. Lila on lapsesta asti tuntenut sympatiaa häntä kohtaan. Enzo seurusteli pitkään Carmela Peluson kanssa mutta palatuaan armeijasta jätti tämän selityksiä antamatta. Alkoi opiskella asepalveluksen aikana ja suoritti itsenäisesti insinöörintutkinnon. Kun Lila päätti jättää Stefanon lopullisesti, huolehti hänestä ja hänen pojastaan Gennarosta ja muutti heidän kanssaan San Giovanni a Teduccioon.

Muita lapsia

Solaran perhe (samannimisen baari-konditorian omistajan perhe):

Silvio Solara, baari-konditorian isäntä, monarkisti ja fasisti, joka on sekaantunut korttelin järjestyneeseen rikollisuuteen. Vastusti Cerullon kenkätehtaan perustamista.

Manuela Solara, Silvion vaimo, koronkiskuri. Koko kortteli pelkää hänen punaista tilikirjaansa.

Marcello ja Michele Solara, Silvion ja Manuelan pojat. Pöyhkeitä reh-vastelijoita, joihin korttelin työt Lila lukuun ottamatta ovat silti ihastuneita. Marcello oli aiemmin rakastunut Lilaan, mutta Lila

torjui hänet. Pikkuveli Michele on kylmempi, älykkäämpi ja väkivaltaisempi. Seurustelee Gigliolan, kondiittorin tyttären kanssa, mutta kehittää vuosien varrella sairaalloisen pakkomielteen Lilaan.

Spagnuolon perhe (kondiittorin perhe):

Signor Spagnuolo, kondiittori Solaran baari-konditoriassa.

Rosa Spagnuolo, kondiittorin vaimo.

Gigliola Spagnuolo, kondiittorin tytär, seurustelee Michele Solaran kanssa.

Muita lapsia

Airotan perhe:

Guido Airotta, Kreikan kirjallisuuden professori.

Adele Airotta, hänen vaimonsa. Avustaa milanolaisessa kustantamossa, joka julkaisee Elenan kirjan.

Mariarosa Airotta, vanhin tytär, taidehistorian tutkija Milanossa.

Pietro Airotta, Elenan opiskelutoveri ja kihlattu, jota odottaa lupaava yliopistoura.

Opettajat:

Maestro Ferraro, kansakoulunopettaja ja kirjastonhoitaja. Kun Lila ja Elena olivat lapsia, palkitsi heidät ahkerina lainaajina.

Maestra Oliviero, kansakoulunopettaja. Ensimmäinen, joka huomasi sekä Lilan että Elenan lahjakkuuden. Lila kirjoitti kymmenvuotiaana kertomuksen *Sininen haltiatar*, jota Elena piti niin hyvänä, että vei sen luettavaksi maestra Olivierolle. Mutta koska Lilan vanhemmat eivät antaneet tyttärensä jatkaa keskikouluun, opettaja suuttui eikä ottanut tarinaa koskaan puheeksi. Hän lakasi välittämästä Lilasta ja keskittyi Elenaan. Kuoli pitkään sairastettuaan pian Elenan yliopistosta valmistumisen jälkeen.

Gerace, lukion alempien luokkien opettaja.

Galiani, lukion ylempien luokkien opettaja. Sivistynyt henkilö, kommunisti. Vaikuttui Elenan älykkyydestä ja lainasi hänelle kirjojaan, puolusti häntä uskonnonopettajan kanssa käydyssä kiistassa ja kutsui hänet lastensa kotikutsuille. Heidän välinsä viilenivät, kun Nino jätti Nadian rakastuttuaan intohimoisesti Lilaan.

Muita henkilöitä:

Gino, apteekkarin poika. Elenan ensimmäinen poikaystävä.

Nella Incardo, maestra Olivieron serkku Baranossa Ischialla, vuokraa kotinsa huoneita Sarratoren perheelle kesäisin. Elena asui hänen luonaan lomaillessaan saarella.

Armando, lääketieteen opiskelija, Galianin poika.

Nadia, opiskelija, Galianin tytär. Seurusteli Ninon kanssa, mutta tämä jätti hänet Ischialta lähettämälläan kirjeellä rakastuttuaan Lilaan.

Bruno Soccavo, Nino Sarratoren ystävä ja rikkaan tehtailijan poika San Giovanni a Teduccioissa Napolin lähellä. Antoi Lilalle työtä suvun makkaratehtaassa.

Franco Mari, opiskelija, Elenan poikaystävä ensimmäisinä yliopistovuosina.

AIKUISVUODET

1 .

NÄIN LILAN viimeistä kertaa viisi vuotta sitten, talvella 2005. Oli varhainen aamupäivä, kävelimme yhdessä päätiellä, ja kuten oli ollut jo vuosia, emme osanneet suhtautua toisiimme luontevasti. Muistan, että vain minä puhuin: Lila hyräili, tervehti ihmisiä jotka hädin tuskin vastasivat, ja ne muutamat kerrat kun hän keskeytti minut, se oli vain jokin huudahdus, joka ei välttämättä liittynyt mitenkään siihen mitä olin sanonut. Vuosien varrella oli tapahtunut paljon ikäviä asioita, joitain todella kauheitakin, ja saadaksemme takaisin entisen luottamuksemme meidän olisi pitänyt kertoa toisillemme vaietut salaisuutemme, mutta minä en jaksanut ruveta etsimään sopivia sanoja, ja Lila, joka ehkä olisi jaksanut, ei halunnut, ei nähnyt siinä mitään mieltä.

Hän oli minulle kuitenkin hyvin rakas, ja Napolissa käydessäni yritin aina tavata häntä, vaikka totta puhuen vähän pelkäsinkin tilannetta. Hän oli muuttunut paljon. Vanhuus oli jo saanut otteen meistä molemmista, mutta siinä missä minä taistelin lihomista vastaan, Lila oli pelkkää luuta ja nahkaa. Hän leikkasi itse lyhyet hiuksensa, jotka olivat aivan valkoiset, mutta eivät hänen omasta valinnastaan vaan silkasta hoitamattomuudesta. Ryppyisine kasvoineen hän muistutti yhä enemmän isäänsä. Hän nauroi hermostuneesti, lähes kiljuen, ja puhui liian kovalla äänellä. Hän elehti rajun päättäväisesti kuin olisi halunnut hal-
kaista kämmensyrjällään kerrostalot, tien, ohikulkijat, minut.

Olimme päässeet entisen kansakoulumme kohdalle, kun ohitsemme juoksi hengästyneenä nuori, minulle tuntematon mies, joka huusi Lilalle, että kirkon viereisen puiston kukkapenkistä oli löytynyt naisen ruumis. Lähdimme sinne kiireen vilkkaa ja Lila raivasi meille töykeästi tien pienen uteliaan väkijoukon lävitse. Maassa makasi kyljellään lihava nainen vanhanaikaisessa tummanvihreässä sadetakissa. Lila tunnisti hänet heti, minä en: hän oli lapsuusaikainen ystävämme Gigliola Spagnuolo, Michele Solaran entinen vaimo.

En ollut nähnyt Gigliolaa vuosikymmeniin. Kauniit kasvot olivat mennyttä, nilkat turvonneet valtaviksi. Aikoinaan ruskeat hiukset olivat tulipunaiset, yhä pitkät kuten nuorenakin, mutta harventuneet ja nyt levällään irtonaisen mullan päällä. Vain toisessa jalassa oli kenkä, matalakorkoinen ja kulunut, toisessa oli pelkkä tiukka harmaa villasukka, jossa oli reikä isonvarpaan kohdalla, ja kenkä lojui metriä kauempana kuin se olisi irronnut hänen potkiessaan kivusta tai pelosta. Purskahdin itkuun, ja Lila mulkaisi minua ärtyneesti.

Istuimme läheiselle penkille ja jäimme hiljaa odottamaan, että Gigliola viettäisiin pois. Mitä hänelle oli tapahtunut, kuinka hän oli kuollut, sitä ei toistaiseksi tiennyt kukaan. Menimme Lilan kotiin, hänen vanhempiensa vanhaan pieneen asuntoon, jossa hän nykyään asui Rino-poikansa kanssa. Puhuimme ystävästämme, Lila parjasi häntä, hänen viettämäänsä elämää, hänen mahtailuaan, petollisuuttaan. Mutta nyt minä en puolestani jaksanut kuunnella, ajattelin vain Gigliolan profilia maata vasten, hänen pitkiä, harvaksi käyneitä hiuksiaan, vaaleita päiviä päänahassa. Kuinka monet lapsuustovereistamme olivatkaan jo kadonneet tämän maan päältä, kuolleet joko sairauden tai väkivallan uhreina tai koska kärsimykset olivat raastaneet heidän hermonsia riekaleiksi. Istuimme keittiössä jonkin aikaa voimattomina, jaksamatta edes korjata astioita pöydästä, sitten lähdimme uudestaan ulos.

Kaunis aurinkoinen talvipäivä sai kaiken näyttämään seesteiseltä. Toisin kuin me, vanha korttelimme oli säilynyt entisellään. Harmaat matalat kerrostalot uhmasivat aikaa, samoin piha jossa olimme leikkineet, päätie, tunnelin mustat suuaukot, väkivalta. Mutta korttelia ympäröivä maisema oli muuttunut. Lampien vehreää katvetta ei enää ollut, vanha säilyketehdas oli hävinnyt. Nyt niiden tilalla välkkyvät lasiset pilvenpiirtäjät olivat aikoinaan olleet lupaus loistavasta tulevaisuudesta, johon kukaan ei ollut uskonut. Vuosien varrella olin pannut kaikki nuo muutokset merkille, joskus uteliaasti, useimmiten ohimennen. Nuorena tyttönä olin kuvitellut, että korttelin ulkopuolella Napoli tarjoaisi vaikka mitä ihmeellistä. Esimerkiksi päärautatieaseman pilvenpiirtäjä oli silloin vuosikymmeniä sitten tehnyt minuun valtavan vaikutuksen, kerros kerrokselta kasvava luuranko oli näyttänyt hurjan korkealta omaperäisen asemarakennuksen vieressä. Hämmästelin sitä aina kun kävelin piazza Garibaldin poikki: katso kuinka korkea, sanoin Lilalle, Carmenille, Pasqualelle, Adalle ja Antoniolle, kaikille senaikaisille kavereilleni, joiden kanssa suuntasimme kohti merta ja vauraan väen asuinalueita. Tuolla ylhäällä asuu varmasti enkeleitä, jotka saavat nauttia näkymästä koko kaupungin ylle, ajattelin. Voidapa kiivetä sinne ylös, nousta huipulle asti, kuinka ihanaa se olisikaan ollut. Se oli *meidän* pilvenpiirtäjämme, vaikkei se ollutkaan kotikorttelissamme, ja näimme sen kohoavan päivä päivältä. Mutta yhtäkkiä työt olivat keskeytyneet. Kun palasin Pisasta kotiin, aseman pilvenpiirtäjä ei tuntunutkaan enää eteenpäin pyrkivän yhteisön symbolilta vaan jälleen yhdeltä tehottomuuden ilmentymältä.

Siinä vaiheessa aloin ajatella, että korttelin ja muun Napolin välillä ei ollutkaan kovin suurta eroa, että paha olo liukui paikasta toiseen. Aina kun palasin, kaupunki näytti olevan yhä enemmän mullin mallin, se ei tuntunut kestävän vuodenaikojen vaihteluja,

kuumuutta, kylmyyttä eikä etenkään myrskyjä. Piazza Garibaldille tulvi vettä, Arkeologista museota vastapäätä sijaitseva Galleria sortui, tuli maanvieremiä, sähkökatkoksia. Muistan pimeät kadut, joilla vaani vaaroja, yhä kaoottisemman liikenteen, halkeilleet katukiveykset, jättimäiset lätäköt. Tukkeutuneista viemäreistä pursui kuonaa ja vaahtoa. Vedet, jätevedet, roskat ja taudinaiheuttajat valuivat laavana mereen kukkuloilta, joille kyhättiin uusia, epävakaita rakennuksia, tai sitten ne syövyttivät maanalaista maailmaa. Ihmisiä kuoli välinpitämättömyyteen, korruptioon, vallan väärinkäyttöön, ja silti asukkaat jokaisissa vaaleissa kiirehtivät antamaan tukensa poliitikoille jotka tekivät heidän elämästään sietämätöntä. Noustuani junasta kuljin varuillani lapsuuteni aikaisissa paikoissa pitäen huolta, että puhuin koko ajan murretta kuin viestien: *olen yksi teistä, älkää tehkö minulle pahaa.*

Sinä aikana kun valmistuin yliopistosta ja kirjoitin pikapikaa kertomuksen, josta tuli muutaman kuukauden kuluessa aivan yllättäen kirja, tilanne synnyinkaupungissani tuntui pahenevan entisestään. Pisassa ja Milanossa viihdyin hyvin, välillä olin jopa onnellinen, mutta Napolissa pelkäsin joka ikisellä käynnillä, että jokin yllättävä asia estäisi minua pääsemästä sieltä enää pois, että kaikki saavuttamani vietäisiin minulta. En voisi enää tavata Pietroa, jonka kanssa olin menossa naimisiin; en pääsisi kustantamon viihtyisiin tiloihin; en voisi enää nauttia tulevan anoppini hienostuneesta seurasta, äidin, jollainen oma äitini ei ollut koskaan ollut. Kaupunki oli aina tuntunut minusta tukkoiselta, se oli yhtä ruuhkaa piazza Garibaldilta Forcellalle, Duchescalle, Lavinaiolle, Rettifilolle asti. Kuusikymmentäluvun lopulla väenpaljous tuntui lisääntyneen entisestään, kärsimättömyys ja aggressiivisuus olivat ryöstäytyneet käsistä. Eräänä aamuna jatkoin via Mezzocannonelle, jonka varrella sijaitsevassa kirja-kaupassa olin muutamia vuosia sitten työskennellyt myyjänä.

Uteliaisuuttani menin katsomaan paikkaa, jossa olin ahkeroinut, mutta ennen muuta halusin nähdä lähistöllä sijaitsevan yliopiston, jossa en ollut koskaan käynyt. Halusin verrata sitä Scuola Normaleen, jossa olin opiskellut Pisassa, ja toivoin jopa törmääväni Galianin lapsiin Armandoon ja Nadiaan, jotta voisin kerskua heille kaikella mitä olin elämässäni saavuttanut. Mutta sekä katu että yliopisto tuntuivatkin ahdistavilta, ne olivat täynnä Napolista, sen ympäristöstä ja muualta Etelä-Italiasta tulleet hyvin pukeutuneita, äänekkäitä ja itsevarmoja opiskelijoita, joiden lisäksi törmäsin karkeatapaisiin, mutta silti nöyris-televiin nuoriin. Heitä tungeksi oviaukoissa, luentosaleissa, heitä seisoskeli pitkissä jonoissa opintotoimistojen edessä, usein riitaa haastaen. Yhtäkkiä kolme neljä poikaa alkoi tapella muutaman askeleen päässä minusta, ikään kuin pelkkä toisensa näkeminen olisi saanut heidät puhkeamaan verenhimoiseen miehiseen raivoon, karjumaan toisilleen murteella jota minunkin oli vaikea ymmärtää. Kiirehdin pois kuin jokin uhkaava olisi koskettanut minua paikassa jonka olin kuvitellut turvalliseksi, vain hyvien aikeiden asuttamaksi.

Tilanne näytti toisin sanoen vain pahenevan vuosi vuodelta. Sinä sadekautena kaupunki oli jälleen kerran kärsinyt pahasti, yksi kokonainen rakennus oli kallistunut, vähän kuin ihminen joka nojaa vanhan, madonsyömän tuolin pettävään käsinojaan. Kuolleita, loukkaantuneita. Ja huutoja, hakkaamisia, paukkupommeja. Tuntui kuin kaupunki olisi hautonut sisuksissaan raivoa, joka ei löytänyt purkautumistietä ja kulutti sitä siksi sisältäpäin, tai se puhkesi pintaan myrkyllisinä mätäpaiseina uhaten kaikkia, lapsia, aikuisia, vanhuksia, muista kaupungeista tulevia, Naton amerikkalaisotilaita, ulkomalaisia turisteja, itse napolilaisia. Miten siinä sotkuisessa ja vaarallisessa paikassa saattoi elää, sen laitamilla, keskustassa, kukkuloilla, Vesuviuksen alla? Kuinka hirveän kuvan olin-

kaan saanut San Giovanni a Teducciosta ja matkastani sinne. Kuinka hirveän kuvan olinkaan saanut tehtaasta, jossa Lila kävi töissä, ja Lilasta itsestään, Lilasta pienen poikansa kanssa, Lilasta joka eli kurjassa asunnossa Enzon kanssa, vaikka he eivät maanneetkaan yhdessä. Hän oli kertonut että yritti auttaa Enzoa, joka opiskeli tietokonealaa. Mieleeni on painunut hänen äänensä, jolla hän koetti häivyttää koko San Giovannin, makkaratehtaan löyhkän ja oman tilanteensa mainitessaan päteväen kuuloisesti nimiä kuten Milanon yliopiston kybernetiikkakeskus, Neuvostoliiton tietotekninen yhteiskuntatieteiden sovelluskeskus. Hän yritti saada minut uskomaan, että samantapainen keskus voisi pian syntyä Napoliinkin. Milanoon ehkä, ajattelin, ja varmasti Neuvostoliittoon, mutta ei tänne, täällä tuollaiset ajatukset ovat sinun viljejä päähänpistojasi, joihin vedät mukaan myös uskollisen Enzo-paran. Ei, pitää lähteä pois. Karata lopullisesti, kauas pois elämästä jota olemme viettäneet syntymästämme saakka. Asettua sellaiseen paikkaan missä kaikki toimii ja on oikeasti mahdollista. Ja niin minä olin tehnytkin, paennut. Mutta vuosikymmenten varrella jouduin huomaamaan, että olin ollut väärässä, että ketjussa olikin yhä suurempia lenkkejä: kotikortteli yhdistyi kaupunkiin, kaupunki Italiaan, Italia Eurooppaan, Eurooppa koko maailmaan. Ja nykyään näen asian näin: ei korttelimme ole sairas, eikä Napoli, vaan maapallo, maailmankaikkeus, tai maailmankaikkeudet. Ja taito on siinä, että pystyy salaamaan asioiden oikean laidan niin itseltään kuin muilta.

Puhuin asiasta Lilan kanssa sinä iltapäivänä talvella 2005 suurella antaumuksella, ikään kuin olisin yrittänyt hyvittää jotakin. Halusin suoda hänelle tunnustusta siitä, että hän oli tajunnut kaiken jo nuorena tyttönä, käymättä koskaan Napolin ulkopuolella. Mutta samassa jo häpesin omia puheitani, tunnistin sanoissani ikääntyvän ihmisen ärtyisän pessimismin, jota tie-

sin Lilan inhoavan. Ja hän irvistikin hermostuneesti paljastaen kuluneet hampaansa ja sanoi:

”Esititkö kaikkietietävää, moralisoitko? Mitä sinulla oikein on mielessä? Aiotko kirjoittaa meistä? Aiotko kirjoittaa minusta?”

”En.”

”Sano totuus.”

”Se olisi liian monimutkaista.”

”Mutta olet leikitellyt ajatuksella, leikittelet koko ajan.”

”Vähän kyllä.”

”Sinun pitää jättää minut rauhaan, Lenù. Sinun pitää jättää meidät kaikki rauhaan. Meidän pitää kadota, emme ole sen vaivan arvoisia, ei Gigliola enkä minä, ei kukaan.”

”Tuo ei ole totta.”

Lilan kasvoille tuli ruma, tyytymätön ilme ja hän tarkasteli minua pupilleilla, jotka hädin tuskin erottuivat luomien välistä, huulet raollaan.

”Hyvä on”, hän sanoi, ”kirjoita, jos sinun on aivan pakko, kirjoita Gigliolasta, kenestä muusta haluat. Mutta minusta älä ikimaailmassa, lupaa se.”

”En kirjoita kenestäkään, en edes sinusta.”

”Varokin, pidän sinua silmällä.”

”Ai niinkö?”

”Tulen tietokoneeseesi penkomaan, luen tiedostosi ja poistan ne.”

”Älähän nyt.”

”Luuletko, etten pysty siihen?”

”Tiedän kyllä, että pystyt. Mutta osaan minäkin suojautua.”

Hän nauroi vanhaa, häijyä nauruaan.

”Et minulta.”

»Tätä aito intohimo siis oli: murskautumista ja sekoittumista yhteen niin, ettei enää tiennyt mikä kuului itselle ja mikä toiselle.»

ELENA JA LILA ovat aikuistuneet ja elämä on kuljettanut heitä eri suuntiin. Kiivasluonteinen Lila on jättänyt miehensä ja työskentelee nyt tehtaalla karuissa oloissa. Lahjakas Elena on lähtenyt Napolista opiskelemaan ja julkaissut esikoisteoksensa, sen tuoma menestys on avannut hänelle ovet varakkaan sivistyneistön piireihin.

Eurooppa ympärillä kuohuu. Myös 1970-luvun Italiassa yhteiskunta mullistuu, luokkataistelu kiihtyy ja naisten asema sekä sukupuoliroolit ovat murroksen kourissa. Lila ja Elena kamppailevat päästäkseen pois vankiloistaan, kumpikin omastaan, ja pyrkivät irti miehisestä määräysvallasta, kurjuudesta ja tietämättömyydestä. Tilanne tehtaalla kärjistyy sietämättömäksi. Kykeneekö Lila pysymään erossa mellakoista? Elena perustaa perheen Firenzessä, mutta jokin hänessä ei suostu asettumaan aloilleen. Silloinkin kun Elena ja Lila käyvät omia taistojaan erossa toisistaan, he yhä tuntevat toistensa tuntemukset. Elämä heittelee, niin lasten, aviomiesten kuin rakastajien parissa, mutta vahva side kaksikon välillä pysyy, alati muuttuvana ja elävänä.

Napoli-sarjan kolmas osa *Ne jotka lähtevät ja ne jotka jäävät* pitää Ferrante-kuumetta korkealla. Sarjan ensiosa *Loistava ystäväni* ilmestyi suomeksi 2016, toinen osa *Uuden nimen tarina* julkaistiin vuonna 2017.

PÄÄLLYKSEN KUVA Julika Hardegen / Arcangel PÄÄLLYS Martti Ruokonen

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-42239-7